

utgifvare är af allmänheten känd. De Franska Tidningarne t. ex. bära på hvarje nummer icke blott den lagligen ansvariges (le gerant) namn, utan äfven den moraliskt ansvariges, hufvudredaktörens. I Preussen erhåller enligt lag ingen rättighet att utgifva en tidning, som icke är i åtnjutande af ett godt medborgerligt anseende. I England saknas denna personliga ansvarighet, och en del af tidningslitteraturen är äfven derstädes i djupt förfall. Men de bättre bladen upprätthållas genom det politiska partis solidariska ansvarighet, hvars talan de föra, och vanligen är någon af partiets hufvudmän den allmänt kända ledaren för bladet. Sverige saknar i detta hänseende så väl som genom sin tryckfrihetslag hvarje vilkor för en duglig tidningspress. Ty der finnes de jure ingen moralisk de facto ingen laglig ansvarighet för publicisten. 10

Man kunde påstå, att censuren tillvaro i Finland gör en sådan moralisk ansvarighet öfverflödig. Men detta är falskt. Behovet af densamma är här blott så mycket större. Ty både för, hvad han säger och hvad han förtiger, kan publicisten här skylla censuren. Må han då göra sitt goda namn och rykte till sin sköld mot hvarje misstanka för en dylik feighet. Allmänheten, inför hvilken han uppträdt, är hans domare. Kanske skall den icke beräkna förhållandena, kanske skall dess dom blifva orättvis? Ja allmänna rösten är ofta orättvis – för stunden. Till rättvisa hos allmänna opinionen hörer tid och tålmod. Äfven publicisten eger rätt att förakta dagens pris. 20

Vi hafva i korthet velat granska grunderna för deras anspråk, hvilka fordra såsom sin rättighet, att under anonymitetens slöja – icke uppträda med samhällsteorier, ty teorien är icke deras håg – men med de mest infamierande beskyllningar mot person, hvilka i hvarje anddrag skrika »liberalt skrän», »rabulism», »Aftonbladism», »fiendskap mot det bestående», »fåfänga», »sjelfkloket», »ofördragsamhet», »fräckhet», »osanning», »bedrägeri», och hvilka, då man frågar dem: är det Tit. N. N., som endast i infamier eger ett försvar? med all oskuldens harm säga: »respektera anonymiteten!» 30

200 FOLKSKOLANS INRÄTTNING.

Saima n:o 15 10. IV 1845

Ringa är icke deras antal, hvilka försäkra, att folkskolor t. ex. i Finland vore en helt onödig, ja kanske skadlig inrättning. Man säger för det första: Finska bonden är läskunnig nog; i mångt annat land är konsten att läsa i bok mindre allmän, almogens bildning öfverhufvud på en lägre ståndpunkt än i Finland, och tillägger kanske: skolan skulle skilja barnet från undervisning och vård af föräldrar; halfbildning är dessutom förderfligare än okunnighet. Alltså: folkskolor äro obehöfliga, kanske skadliga. 40

Dessa föregifvanden äro icke nya. Man har hört dem upprepas i flera än ett land, synnerligast i grannriket, hvarest äfven under påstående riksdag en del af dessa skäl blifvit återupprepade, ehuru landet redan eger folkskolor, inrättade till följd af regeringens och representationens gemensamma beslut. De hafva blifvit uttalade af de mest insigtsfulla män. En pröfning af deras halt måste derföre anses vigtig nog att påkalla uppmärksamhet, skulle denna pröfning äfven lemna flera punkter af den vigtiga frågan outredda. 50

Hvad först försäkran om Finska bondens läskunnighet angår, så skall den såsom vi tro af hvarje opartisk lätt föras till antalet af de

talesätt, hvilka genom att ofta upprepas, aldrig bestridas, öfvergått till axiomer, men hvilkas opålitlighet förr eller sednare skall träda i dagen. Må hvem som vill anställa försök med en bonde ur hopen. Han skall finna en och annan, som fermt nog läser uti katechesen och psalmboken, trögare i bibeln, men stafvande i hvarje annan skrift, der innanläsningen icke pröfvas på en under åratal inlärd utanlexa, eller på ett tankeinhåll och en ordställning, som är denna lexas. Till och med skrifkunniga män bland almogen skall han finna, hvilka endast hacklande på hvarje ord uppläsa en mening ur hvarje bok af icke

10 religiöst innehåll. Redan den omständighet, att en bonde sällan kan läsa, utan att hårdt uttala det lästa, bevisar, på hvilken standpunkt almogens läskunnighet befinner sig. Och det är lätt att föreställa sig, hvilken dess förmåga att uppfatta det lästa under sådane förhållanden skall vara. I hvarje landsort skall man t. ex. få höra, att tidningen Maamiehen Ystävä icke förstås af almogen. Är det språket i detta blad, som härtill är orsaken? Visserligen till en del. Ty ingenstädes kan almogen läsa, hvad som skrives i *dess egen* dialekt. Bibelfinskan är det enda språk, dess öga känner. Men ännu mer verkar det för bonden

20 ovanliga innehållet. Han har i all sin dag icke läsit något afvikande från utanlexan i katechesen, han kan derföre hvarken uppläsa eller fatta något annat innehåll. Och ännu, låtom oss tiga om dessa 100 tusental, hvilka icke ens af utanlexan förstå något mer än spridda ord, hvilka under läsförhör, skriftskola och kyrkogång ur prestens mun inhemtat de nödtorfligaste föreställningar i religionsläran, men hvilka icke förmå redogöra för ett enda stycke i katechesen, huru snabbt de än gnola fram detsamma vid utanläsningen.

Dessa uppgifter kunna endast af erfarenheten bestyrkas. Ett säkert afgörande för deras rigtighet kan icke väntas. Ingen lärer dock neka, att de finnas, hvilkas intresse det är att bestrida dem. Men vi förlita fast

30 dertill, att äfven så erfarne mäns vittnesbörd skall bekräfta, hvad vår egen ringa erfarenhet och vårt förlitande till redlige mäns ord lärt oss vara det allmännaste förhållande.

Tvårtemot hvad ofta yrkas, anse vi således folkskolan vara nödvändig, för att bibringa almogen färdighet att läsa i bok. Erfarenheten har nogsamnt besannat, att presterskapets och föräldrars undervisning icke kan bibringa barnen denna kunskap.

Det är i sanning förunderligt att åhöra, huru mången menar, att föräldravården nu skulle vara slappare än i fordna tider, och äfven i halfva ord antyder, att nutidens presterskap icke med samma omsorg

40 som det fordna skulle vårda om undervisningen – allt, för att finna något skäl för folkskolans tillvaro, för detta »nödvändiga onda». Presterskapet har visserligen, såsom äfven så mången af ståndets egna medlemmar måste erkänna, förlorat i religiös värma och sann apostolisk anda. Detta är i vår tanka en nödvändig företeelse inom hvarje privilegierad kyrka. Men antalet af de för ordning och skick inom församlingen nitiska, för barnaundervisningen ifrande prester är ganska stort. Ja, så mycket vi kunnat finna, är detta ett föremål för ädel täflan mellan vederbörande pastorer; och vi tvifla icke heller, att dessa bemödanden burit frukt. Likasålitet kunna vi medgifva, att i en tid, då

50 inom de bildade samhällsklasserna barnaundervisningen mer än någonsin blifvit en fråga för dagen, något af denna anda icke skulle spridt sig äfven till almogen. Ifvern för barnens undervisning tro vi ingenstädes bland den sistnämnda hafva aftagit, medan äfven förmågan att meddela denna undervisning obestriddigt blifvit större. Men allt detta är för tidens kraf otillräckligt.

Den allmännaste erfarenhet visar, att den religiösa väckelsen ifrån att hafva varit en sak för känslan mer och mer öfvergår till en sak för förnuftet och begreppet. Äfven religionsundervisningens framgång beror derföre under tidernas lopp allt mer och mer af ett utveckladt förstånd, af ett större kunskapsförråd, af dettas klarare uppfattning. Samhällets stigande utveckling påkallar detta lika nödvändigt i alla medborgerliga förhållanden. Hvad som fordom var tillräckligt, är det icke numera. Och det vore fäfängt att hoppas, att då den fordna bildningen blir otillräcklig, de fordna medlen och utvägarne för dess bibringande ännu skulle vara tillräckliga, ja, såsom man djerfts påstå, de enda gagneliga. I det anförda se vi skäl nog för inrättandet af folkskolor, utan att anklaga hvarken nutidens presterskap eller biträda den lösa förmodan, att föräldravården skulle nuförtiden vara slappare än fordom. 10

Men om barnens undervisning af presterskapet och föräldrarne är otillräcklig, så följer deraf icke, att den är öfverflödlig. Undervisningen i skolan bör icke träda i dess ställe utan komma densamma till hjälp. Icke kan ju skolan öfverhufvud bestå utan föräldrars medverkan. Hvarföre skulle man då fordra något annat af folkskolan? Icke är det sagdt, att denna borde vara en a b c-anstalt. Tvärtom synes enda vilkoret för dess gagnelighet vara, att de lärjungar, som i densamma upptagas, förut lärt sig nödtorftig innanläsning, sådan den i föräldrahuset kan läras, och äfven inhemtat någon del af den sedvanliga utanlexan. I skolan skulle då den ringa början vidare utvecklas, och genom dertill lämpliga öfningar lärjungen ledas till den svåra konsten att läsa i bok – d. ä. att tillika uppfatta innehållet af det lästa. Detta vore då folkskolans första och förnämsta syftemål. Man anser kanske konsten att läsa för lätt inöfvad? Vi hålla deremot för visst, att den större delen af den såkallade bildade klassen, trafikerande, embetsman, med akademisk lager beprydda personer, att alla dessa, hvilka icke känna någon håg för lektyr, sakna denna, emedan de dåligt läsa i bok. Ty i den mon, man kan göra umgänget med en bok lika lätt som ett samtal med person, verkar äfven människans inneboende adel och kunskapsbegär, att hon gerna umgås med alla tidens utmärktaste snillen. Men så länge vid läsningen ordaförståndet ger möda, är det föga förunderligt, att endast skoltvånget förmår sätta boken i den läsandes hand, och att denna bortkastas så snart tvånget upphör. 20

Uti det anförda är äfven det inkast besvaradt, hvilket förmenar, att folkskolans inrättande skall afvänja föräldrarne från omsorgen för barnens uppfostran och undervisning. 30

Återstår då att ännu nämna några ord om den halfbildning, man menar, att skolan skulle meddela almogen, och om dess förderfliga följder. Med rätta kan man fråga dem, som härom tala, hvad då almogens närvarande bildning bör kallas. Är väl detta bråk af bildning den rätta måttstocken för, hvad massan af folket bör veta? Det är väl sannt, råheten styrer lättast den okunniga. Men icke kan väl detta anses för ett mål att eftersträfva, hvarken för statsstyrelsen eller kyrkan. Och må man vara öfvertygad derom, att bildning och halfbildning icke kunna mätas efter kunskapsförrådet. Den största lärdom kan gifva halfbildning, om med den icke följer kärlek för, hvad sannt och rätt är, och förmåga att för rätt och sanning verka. Förmår folkskolan meddela lärjungen kärlek för vetandet och, i förening med familjeuppfostran, god sed, så har den inom sin krets verkat detsamma, som bör vara all undervisnings syftemål. All kunskap är en frukt på godt och ondt, och exempel gifvas, att med kärlek till vetandet icke alltid följt 40

kärlek till det rätta; men dessa exempel äro få. Om deremot endast kunskapen finnes utan håg till sanning, så medför den på hvarje ståndpunkt af vetande blott halfbildning och blir lätt ett medel i onskans hand.

Huru skall nu folkskolan inrättas, för att frambringa den kärlek till vetandet, hvilken i hvarje samhällsställning utgör bildningens på en gång både frö och frukt? Vi svara åter: den bör lära läsa i bok. Hårtill förhjelpen kunskap i modersmålets grammatik samt läseöfningar, prosaiska och poetiska. Ja detta är så hufvudsak, att all läsning i skolan bör betraktas mindre såsom ett insamlande af kunskaper än såsom en öfning i konsten att förvärfva dem. Med förmågan att förstå en historisk berättelse eller ett skaldestycke följer äfven håg att njuta af deras skönhet. Uti hvad som går utom den sköna litteraturen, kan väl öfverhufvud blott intresset för sanningen vara verksamt, likasom vid den förra njutningen af skönheten. Men det rent vetenskapliga intresset fordrar äfven en frihet från andra omsorger, hvilken är få människors lyckliga lott. Ju mer deremot individen är bunden vid materiela omsorger, desto mer måste äfven hennes vetande och forskning sättas i förbindelse med dessa för att ega intresse. Och det kan således icke bestridas, att ju undervisningen i folkskolan bör ega en praktisk rigtning, såsom äfven Tidningen Kanava med rätta yrkat. Må således i folkskolan läras skriva och räkna, fältmätning samt agronomi – men äfven allt detta endast såsom öfningsexempel för modersmålets begripande, för färdigheten att läsa i bok. För nämnda ändamål kunna dessa öfningar icke nog omsorgsfullt rigtas på tillfredsställandet af bondens behof. Ty äfven härigenom väckes kraftigt hågen till sjelfstudium. Egen omedelbar fördel manar dertill. Men förmågan är här dock nödvändigt vilkor, och ju mindre kunskapsförråd folkskolan förmår meddela, desto mer bör i den all undervisning afse uppöfvandet af lärjungens förmåga att inhemta detsamma. Endast sålunda skall också folkskolan uppfylla det vilkor, hvarpå Kanava med rätta lägger så mycken vikt, att nemligen icke draga jordbrukaren ifrån hans stånd och yrke.

Religionsundervisningen är i folkskolan den enda, som för att bära frukt oblandadt erfordrar blott intresse för sanningen. Enligt vår åsigt borde densamma äfven inom skolan öfverlemnas åt presterskapet, emedan folkskolläraren sällan skall ega insigt nog att ingifva lärjungen sagde intresse. Att äfven den presterliga bildningen borde vara en annan, än den ofta är, om den skall medföra och åt andra meddela kärlek för religionsläran »såsom vetande» torde blott behöfva nämnas, för att medgifvas. Det kan dock vara gagneligt att påminna derom, huru man ofta talar om en förbättrad prestbildning blott i afscende å prestens förhållande till de bildade samhällsklasserna, medan i sjelfva verket denna bildning är för religionsläraren än nödigare uti hans förhållande till massan af folket. Dagens erfarenhet vittnar nogsam om detta behof, och en kanske snart stundande tids vittnesbörd skall blifva oafvisligt.

Med förvånansvärd likgiltighet har man mångenstädes betraktat lärarens beskaffenhet, under det man genom förordnanden och reglementen sökt förbättra skolväsendet. Hvad som redan för lärdomsskolans behof är så väsendtligt, lärarens bildning för yrket, det är vid folkskolan än mera magtpåliggande. Utan dugliga lärare, d. ä. utan lärare, hvilka sjelfva vunnit lefvande håg för vetandet, skall folkskolan, vi medgifva det, blifva föga gagnelig. Lärareseminarier för folkskolan äro derföre icke blott oundgängliga, utan böra äfven företrädesvis med

all omsorg vårdas.

Det finnes ett viktigt skäl förhanden att icke lättsinnigt afvisa frågan om folkskolan, om folkets bildning öfverhufvud. Detta skäl ligger i den fara, som nära hotar de Europeiska samhällenas lugna bestånd och utveckling. Man säger väl: det är den stora olikheten i materiela fördelar, den tillvexande pauperismen, proletarietet, som bör väcka farhåga. Enligt vår åsigt tager man vid detta påstående ytan för kärnan. Det hotande brådjet är i sjelfva verket det svalg, som skiljer de herrskande samhällsklassernas intellektuella bildning från massans. Ty det är i massans råhet och okunnighet, pauperismen har sitt upphof. Hvarje samtidens bemödande att jemna denna olikhet i bildning är ett bålverk att skydda efterkommandes lif och egendom. Och i hvilket land finnes väl bättre utrymme till detta stilla andens arbete än i Finland?

10

201 DE KONSERVATIVA.

Saima n:o 15 10.IV 1845

Vår Herre sagt: »Mit ord består
I evighet, och ej förgår,
Hvad sannt och rätt är, uppå jorden;»
Dock kloka gubbar kommo sen,
Framstapplande på skralla ben
De togo Skaparn ej på orden;
Men sade: »här den blinde ser,
Att allting häfves upp och ner,
Och intet stadigt finns nu mera,
Båd rätt och sanning sneda stå,
Snart skola de till spillo gå,
Om vi dem icke konservera.»

20

30

Momus.

202 MORGONBLADET.

Saima n:o 15 10.IV 1845

Ehuru litet Saimas erkännande kan verka till eller ifrån, anse vi likväl vårt blad för dess egen skuld icke böra fördröja uttalandet af det bifall, den läsande allmänheten skänkt Morgonbladet i dess nya uppträdande. Vi hafva både erkänt och i detta blad yttrat vår öfvertygelse, att M. B. äfven under dess förra ledning varit den enda tidning i landet, som visat någon håg att lyfta sig öfver den vanliga sammanraffsade spaltfyllnaden och i detta bemödande lyckats, genom att väcka och underhålla intresset för flera fosterländska angelägenheter, synnerligast för landets språk och litteratur. Möjligen kunde någon tröghet i formen läggas detsamma till last. Men vi anse mindre denna omständighet än allmänhetens, af det öfriga tidningsskräpet fostrade och omsorgsfullt närda litterära håglöshet hafva vållat, att Morgonbladet rönte mindre framgång, än det otvifvelaktigt förtjenat. Ty det var äfven så landets »bäst redigerade Tidning!»

40

50

¹ M. B:s dåvarande Redaktion upptog vårt här citerade yttrande med en nog kostlig blygsamhet, icke besinnande, huru litet ett sådant loford kan innebära.